

36 Loslaten: Einstein – Bonhoeffer – Churchill

Een eindeloos woud van zeedennen, varens, mossen, het grootste aangelegde woud van Europa. Een woeste, onbetrouwbare maar prachtige zee op hoorafstand. Een helderblauwe lucht, stilte alom. Wij wandelen, Robert en Martijn – zes en vier – dartelen zoals gebruikelijk en ze leggen daardoor zeker de dubbele afstand af. Robert raapt een afgebroken tak van de grond en dan klinkt het opeens:

*Zomaar te gaan met een stok in je hand,
zonder te weten wat je zult eten.*

*Zomaar te gaan met een stok in je hand;
eindeloos ver is 't beloofde land.*

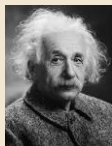
Een kind dat, midden in die onbegrensde natuur, begint te zingen. Het is het lied dat hij op school leerde bij het verhaal van Abraham, die losliet en op weg ging zonder te weten waarheen.

We zijn in een voor ons en de kinderen onbekende wereld, groots en meeslepend, bij St. Girons Plage, Les Landes, Frankrijk 1975, onze eerste buitenlandse gezinsvakantie, met tent.

Ik koester déze existentiële herinnering: hoe zich van ons zoontje Robert – weg uit de veiligheid van het vertrouwde Heerde – een bijzonder levensgevoel meester maakte. Daardoor durfde hij – terwijl hij zijn stok vasthield – die veiligheid in Heerde los te laten en in onbekend land zijn weg te gaan. Dan kun je als kind blijkbaar zingen – **zomaar te gaan!** Een ijle kinderstem, maar met levenskracht!

Wij volwassenen kunnen nu de sprong van dat kind naar die grote mannen Einstein, Bonhoeffer en Churchill rustig wagen – die sprong is kleiner dan misschien lijkt.

Einstein wordt gezien als één van de grootste natuurkundigen uit de wereldgeschiedenis. Komt dat door zijn fenomenale natuurkundige kennis? Ja natuurlijk, maar met kennis zonder inzicht kom je niet zo ver. Dát had hij: *inzicht*.

En zijn belangrijkste inzicht gold niet eens de natuurkunde. Dat inzicht hád hij zeker, meer dan wie ook wellicht. Maar wij danken aan Einstein een nog veel wezenlijker, grootser inzicht over onszelf, over de mens:

*Je kunt een probleem niet oplossen met de denkwijze
waardoor het probleem is ontstaan.*

Einstein leerde mij: als ik niet kan *loslaten*, kan ik niet – zoals Robert zong – vrij op weg gaan. Als ik mijn oude denken niet achter me durf te laten om nieuwe denkwegen te onderzoeken, dan zal ik geen antwoord vinden op mijn vragen. Nieuw houvast vinden vraagt eerst om loslaten.

Dat geldt in mijn persoonlijk leven, dat geldt voor organisatieproblemen, voor economische, politieke en ethische vraagstukken en ...vul maar in.

Dat geldt voor wie vasthoudt aan zijn eigen stelligheid en gelijk op basis van bijvoorbeeld zijn 'gezond verstand', dogma's of vastgeroeste interpretaties van feiten. Pak je echter een stok, ga je op weg zónder zeker te weten, dán kun je een grote, vrije denkruimte binnentreden en vind je wellicht nieuwe, onverwachte antwoorden op oude vragen.

Bonhoeffer heeft mij geleerd, dat niet anderen mij daarin hinderen, maar dat ík mij zelf daarbij lelijk in de weg kan zitten. Doordat ik denk veel kennis te hebben, maar me toch dom gedraag. Eén van de grootste tragische misverstanden is

dat kennis vanzelf tot goed handelen leidt. Kennis leidt heel vaak *niet* tot het goede *inzicht* dat voor ons handelen nodig is, als we de morele moed missen oude, niet effectieve opvattingen los te laten en nieuw inzicht toe te laten. Omdat ik alleen dáárdóór een nieuwe weg kan inslaan als de oude een dood spoor blijkt te zijn.

Bonhoeffer durfde zichzelf en zijn zo vertrouwde theologische paradigma's in de waagschaal te stellen, verbond

daaraan maatschappelijke consequenties en aanvaardde de hoogste prijs daarvoor: zijn leven.

Churchill leidde Europa naar de vrijheid – zo kort kunnen we zijn ontzagwekkende menselijke prestatie wel omschrijven. Dwars – vaak op het onaangename af, zonder masker, zonder een gewenste sociale façade. Zo groeide in de loop van de tijd bij hem het onvermijdelijke inzicht dat zijn levensopdracht alleen te realiseren was als hij uit zijn vastgeroeste kring zou stappen. Hij werd daarom bewonderd en verguisd. Maar juist hij toonde te beschikken over die kwaliteiten waarvan Einstein en Bonhoeffer spraken: hij ontwikkelde nieuwe denkwijzen om bestaande, ongekend grote problemen aan te pakken. Hij had een helder moreel kompas en de daarmee gepaard gaande moed om te aanvaarden dat hij kon mislukken in zijn opdracht: **Eindeloos ver is 't beloofde land**. Hij gaf niet om zelfbehoud. Hij durfde loslaten om vast te kunnen houden.

Betekenisvolle mensen – we hebben er hier drie in het vizier – zijn te herkennen aan hun moed om wijsheid te koppelen aan kennis en daardoor inzicht te verwerven. Ze zijn herkenbaar omdat ze een helder moreel kompas hebben en de morele moed bezitten om los te laten en onbekende (denk)wegen te betreden als het oude spoor niet helpt. Ze weten dat het niet zeker is dat ze zullen aankomen, maar gaan wel op weg. Ze hebben geen behoefte om een sociaal gewenste façade te handhaven, want ze zijn onbevangen en authentiek. Betekenisvolle mensen inspireren mensen die betekenisvol willen zijn en roepen weerstand op bij hen die aan hun huidige bestaan verloren zijn.

In 1975 liep daar in Les Landes het jongentje Robert. Hij zong in die voor hem onmetelijke ruimte onbevangen van een existentiële leerervaring: als je een stok vasthoudt kun je loslaten en als je hebt losgelaten kun je (nieuw) houvast vinden. In dat houvast vindt de menselijke geest zijn vrijheid om het leven te leven, als het moet tegen de stroom op want alleen dan kom je bij de bron – **zo maar te gaan!**

En ik, wij?

Is het misschien zo dat ook ik beter kan vasthouden dan loslaten?

Ik probeer mij zelf – in de mij gegeven tijd van leven – te vinden in woorden van Huub Oosterhuis. Tot ik wel los móet laten, maar het ook kán. Omdat ik het heb geleerd, hoop ik.

Tijd van leven

*Wie aan dit bestaan verloren
nieuw begin heeft afgezworen
wie het houdt bij wat hij heeft
sterven zal hij ongeleefd.*

*Tijd van leven om met velen
brood en ademtocht te delen
wie niet geeft om zelfbehoud
leven vindt hij honderdvoud.*